

Відвідини й уболівання

Генрі Лоусон

— Чи Арві тут мешкає, тітко?

— Чого тобі?

— А щоб я пропав! Та невже ж ви не можете відповісти на чемне запитання?

— Як ти смієш так до мене балакати, жовтодзюбий нахабо? Забирайся геть! А ні, то я покличу полісмена.

— Най вона западеться, та поліція! Начхав я на неї! Стривай, ось ми тобі зараз покажемо — розтрощимо твою халабудку, а вона тобі на голову я-ак звалиться, то геть-чисто вуха пообриває, корово стара! Я ж бо тільки спитався, чи Арві тут мешкав! Святий Мойсею! Вже не можна й такого чемного питання завдати?

— Ба який! А ти ж які справи маєш до Арві? Ти знаєш його?

— Сто чортів! Та хіба ж він не робить у братів Грайндерів? Я навмисне гаку дав, щоб стати йому в пригоді, а тепер шкодую, що сюди з'явився, — нехай мене чорти візьмуть, якщо не шкодую!.. На тобі, — тут ще й кепкують з мене та затикають мені пельку!.. (Пауза). Я хотів був сказати Арві, що коли він не стане до роботи, інший хлопець його заступить! Не можу я знести, коли один хлопець заміряється перехопити роботу в іншого, — мушу перестерегти. Та що там скоїлося з Арві? Чи він не слабує часом?

— Арві помер!

— Христе-боже паш! (Пауза). А бодай ви терном поросли, — що це ви мені баки забиваєте? Перекажіть Арві, що Біла Ендерсон хоче його бачити.

— Боженьку ж мій милосердний! Та хіба ж я й без того день і ніч не клопочуся, хіба вже й того не досить, щоб іще отакий паскудний хлопчисько, як ти, прийшов сюди мене мордувати? На бога, забирайся геть звідси і дай мені спокій! Я кажу тобі правду, — мій безталанний хлопчик помер, помер з гарячки, минулої ночі.

— Отуди к бісу!

Обшарпаний малий гультіпака протяжливо й тихенько свиснув, зиркнув ув один і в другий бік Джонсового заулка, виплюнув слину від тютюнової жуйки і сказав:

— Хай бог милує! Даруйте на слові, мем. Я не знав. Звідки ж то мав би я знати, що ви мені туману не пускаєте?

Хлопець витяг одну руку з кишені й почухав голову, тоді насунув капелюха мало не на очі — він-бо з'їхав йому зовсім на потилицю — і наче щойно побачив свого драного правого черевика. Хлопець повернув ступню ребром і глянув скося на підощву; по тому підійняв ногу до лівого коліна, обхопив кісточку брудною, аж чорною, рукою і почав критично оглядати підощву, ніби метикуючи, чи надовго її ще стане. Тоді сплюнув на пішохід і сказав:

— Можна мені глянути на нього?

Хлопець знявся слідком за жінкою вузькими кривими сходами нагору з таким

виглядом, немов йому ніякий біс не страшний, а проте як зайшов до кімнати — скинув капелюха.

Відтак розглядівся довкола, і всі ознаки злиднів, прикро знайомі його класові, начебто враз притягли до себе його увагу. Тоді перевів погляд туди, де лежало тіло на канапі, а поруч неї наготові вже стояла злиденна труна. Хлопець перебіг критичним оком, наче який крамар, по тій труні, далі — по Арві, а тоді знову по труні, мов прикидаючи на око, чи прийдеться ж вона мертвому до міри.

Мати скинула простирало, що повивало біле змарніле обличчя померлого хлопчика. Білл підійшов і зупинився перед канапою. Він недбало витяг праву руку з кишені й поклав долоню на крижане чоло Арві.

— Бідолашне дитинча! — промимрив він, а тоді, наче засоромившись свого м'якосердя, сказав:— Тіла не розтинали, еге ж?

— Ні, — відказала жінка, — лікар оглядав його напередодні; тіла не розтинали.

— Я так і гадав, що не розтинали, — промовив Білл, — бо коли людину розтинають, вона завше виглядає так, немов їй зробили боляче. Мій батько виглядав попервах досить добре, ніби він відпочиває, але, як його розрізали, то теж став такий, немов йому зробили боляче. І ніхто не помітив, тільки я помітив — моє око нічого не помине. Скільки років мав Арві?

— Одинадцять.

— Мені дванадцять — на тринадцятий повернуло. Батько Арві помер, еге?

— Атож.

— І мій так само. Помер на роботі, еге?

— Атож.

— І мій так само. Арві розповідав мені, що в його батька було щось не гаразд із серцем!

— Атож.

— І в мого так само; що за дивина? Ви миєте підлоги в конторах і прете білизну, еге?

— Атож.

— І моя мати так само. Вам доводиться кривавим потом загорювати собі на харч, — тяжкі часи настали, еге ж?

— Боженьку мій милостивий, — аякже!.. Бог єдиний відає, що я тепереньки робитиму, як хлопчик мій безталанний від мене пішов... Я завше вставала о пів до шостої й —заходжувалася шкребти та мити підлоги в кількох конторах, а покінчивши тую роботу, бралася до поденного — білизну прала. А проте — хоч так, хоч сяк — ледве перебувалася.

— Те ж самісіньке кажуть і моя мати. Либонь, тяжко вам довелося, коли вашого чоловіка принесено додому?

— Ой боженьку ж мій милостивий! Звісно, що тяжко! До скону того не забуду!.. Мій горопашний чоловік кілька тижнів не мав роботи й почав працювати тільки за два дні до смерті. Мабуть, матінка твоя зазнала гіркої?

— Атож пак! Один з отих хлопців, що принесли батька мого додому, сказав: "Ваш чоловік переставився, мем, — сказав він, — отако, з доброго дива, з великого чуда, взяв та й на діл повалився". А мати сказали: "Боженьку ж мій! Боженьку!" — отак самісінько сказали, — сказали та й самі бебехнулисьь.

— Ох, безталанночка ж вона! Безталанночка! А тепереньки — і мій Арві помер. Що ж я з дрібними дітками на світі робитиму? Що ж я тепера робитиму? Що робитиму? Боженьку ж мій милостивий! А най би вже й я в тую землю запалася!

— Годі-бо, мем, не вдавайтесь в тугу! — мовив Білл. — Що вже тепера журитися — однаково Арві не повернеш! Пропав кінь, і узду кинь, як то кажуть.

Він обтер навідворіть руки, замащені тютюновою рідотою, замурзані свої губи й помовчав яку хвилину, задумливо роздивляючися на плями. А тоді знову зиркнув на Арві.

— Вам тра було б давати йому риб'ячої ситі, — сказав він.

— Ні, Йому б відпочинку та доброї поживи...

— Він був занадто кволий.

— Так, надто кволий, сердешний.

— Я так і думав, що йому бракувало сили. Кепсько з ним обіходилися в братів Грайндерів; не спомагали на тее, щоб він чого навчився; все на одній роботі тримали, а йому не ставало відваги попрохати хазяїна про підвищення, — боявся-бо, щоб не прогнали. Ет, незугарний він був дати відсіч, не вмів битися, а хлопці дражнили його; часто-густо піджидали попід фабрикою, щоб сміх собі з нього зробити. Цікавий я знати, чи стало б їм відваги вшкварювати отакії штуки мені! Ет, незугарний він був давати відсіч; звісно, йому бракувало сили, бідасі Мені тії шибеники не дозволяють — де в біса! Я дужий — ого, ще й який! — можу підважити й скелю. Однак винуватити Арві, звісно, не можна. Даймо на тее, що він набрався б духу, та де ж узяти тії сили, коли її катма!

І Вілл кинув на мертвого хлопчика отецький поблажливий погляд.

— Ой боженьку ж мій милостивий! — заголосила мати. — Та коли б же я тее знала, та коли б же я відала, то ліпше б я з голоду була пропала, ніж нещасного мого хлопчика тим нелюдам на поталу віддавати!.. І ніколи ж він на свою долю не нарікав... Моя сердешна, мужня моя дитинонька!.. І ніколи ж він на свою долю не нарікав... Безталанний мій Арві манесенький! Безталанний мій Арві манесенький!

— Він вам нічого не казав?

— Ні, ніколи й слова не мовив.

— А бодай мене ворота прибили! Чи ти ба! А мо', він не хтів, аби ви знали, що він не може себе захистити; одначе винуватити його за тее аж ніяк не можна, так я собі міркую. Бачте, сили йому бракувало — отож-то!

Стара гравюра, що висіла над ліжком, прихилила до себе хлопцеву увагу, й він якусь мить критично, але дуже зацікавлено на неї дивився.

— І в нас теж є маливо, отаке, як оце — вдома. Ми передніше мешкали в Джонсовім заулкові — отамечки, он у тому домі, через дорогу. А вам до вподоби в Джонсовім заулкові мешкати, га?

— Аніскілечки. Не до вподоби мені, що мої діти зростають отут, у цьому заулкові, де така сила поганих домів; але я не можу перебратися на інше приміщення й сплачувати за нього дорожче.

— Еге ж, тут навкруги таки й справді є нічні кубла, та ще й чималенько їх тут приякорилося. А втім, — додав хлопець задумливо, — є їх по всіх усядах. Крім того, тут дітлахи робляться тямовитіші, — багато дечого можуть у цьому заулкові навчитися; така наука не заподіє їм ніякої шкоди; нічого-бо путнього з них не вийде, якщо не матимуть клею в голові, а доведеться ж самим прокладати собі стежку в великому місті! Адже ж ви не жили в Сіднеї всеньке ваше життя — не жили ж?

— Ні. Ми приїхали з чагарників, близько п'яти років тому. Мій бідолашний чоловік гадав, що в місті йому краще поведеться. Я зросла в чагарях.

— Отож, я так і думав. Гай-гай, чоловіки бувають часом такі заплішені дурні. Я оце й сам не від того, щоб по якійся часині розстаратися про дозвіл на ділянку десь там на півночі. А де його поховують?

— У Роквуді, взавтра.

— Ех, не зможу прийти. Мушу на роботі стовбичити. А ховатимуть його казенним коштом?

— Атож.

Біля глянув на мертвого ще з більшою повагою.

— А мо', я міг би вам чимось підсобити? Га? Та ви не страхайтесь, скажіть!

— Ні. А все ж уклінно тобі дякую.

— Ну, мені час рушати... Даруйте, що завдав вам клопоту, мем.

— Ніякого клопоту, хлопчику мій... Обережно, не спіткнися тут на приступці.

— Еге ж, вона вломилася. Я принесу дошку колись увечері та й полагоджу її вам, якщо схочете; я-бо вчуса теслювати. Я вже можу — майже можу — змайструвати двері. Ось послухайте, паніматко, знаєте, що? Я пришлю вам мою стареньку нині ввечері, щоб спорядила Арві та допомогла вам.

— Не треба. Спасибі тобі. В твоєї матері й без мене, мабуть, турботи й клопоту задосить; сама якось упораюсь.

— А я таки пришлю її, ось побачите! Вона хоч і брусувата — нема що казати! — але ж нутро має добряче; і наймиліша річ для неї — то покійника споряджати. Прощавайте, мем.

— Прощавай, дитинко.

Він спинився на дверях і сказав:

— Мені шкода його, мем. Присяй богу! Дуже шкода! Бувайте здорові й спасибі вам.

Край порога стояло перелякане дитинча, звівши на Білла великі очі, сліз повні. Білл погладив його по голові й сказав:

— Тримай голову високо, малятко!

Переклад: Ірина Стешенко